

хода и езика на прабългаритѣ отъ една най-малко излишна хипотеза. Съ това обаче не е казано, че подигнатиятъ отъ Куника въпросъ не е принесълъ своята полза. Прѣди всичко Куникъ неволно застава критиката на бъдъщето, да търси, дали освѣтъ чувашкото нарѣчие вѣма и други турски диалекти, които биха могли да се привлѣчатъ съ еднакво право за обяснение на тъмнитѣ думи въ именника. И дѣйствително отъ отличнитѣ изслѣдвания на Радлова ние и сега можемъ да се убѣдимъ, че колкото чувашкото нарѣчие и да не е още достатъчно изучено и колкото малко и да ни е познато особено неговото отношение къмъ другитѣ турски диалекти, все пакъ и отъ досегашнитѣ изучавания става явно, че то не стои тъй изолирано, както се предполагаше по-напрѣдъ. Както ще видимъ по-долу дору и най-типичнитѣ му фонетични особености се срѣщатъ и въ други турски диалекти, а сравнението му съ якутския диалектъ указва на родствени връзки, които навѣрно са били въ по-старо врѣме още по-силни. Между якутската и чувашката фонетика ние намираме напр. слѣднитѣ сходства: 1) *тат.* к = *чув.* и *як.* х. (*тат.* кара, черъ = *чув.* хора и *як.* хара, *тат.* кат (редъ) = *чув.* хут, *як.* хат и пр.); 2) *тат.* ш = *чув.* и *як.* л или с (*тат.* тош сънь, *як.* тѹл, *чув.* тѹлѹк; *тат.* баш глава = *як.* бас, *чув.* нос; 3) *тат.* j = *чув.* и *як.* с (*тат.* јул. пжъ = *як.* суол. *чув.* бол; 4) приставка на у (*чув.* в) прѣдъ начално *тат.* у или о (*тат.* ун. десетъ = *як.* уон, *чув.* вон).¹⁾

За единичка по-специално чувашка фонетична особеностъ въ дѣлия именникъ се смѣта собствено *чув.* р = *тат.* з въ прѣдполагаето число шегор (по-правилно шягор или шегѣр), което стои най-близко до чувашкото *саккыр* (= *тат.* сикъз, 8). Обаче днесъ е извѣстно, че тая особеностъ не е чужда и на други турски нарѣчия.²⁾ Вѣщо, което може да се каже, туку е, че въ чувашкото нарѣчие прѣходътъ з || р е билъ въ единъ доста ранъ периодъ всеобщъ, когато въ други турски диалекти това явление се констатира сега поне, по-рѣдко, спорадично. Ето нѣколко примѣра изъ Радловата фонетика на сѣв. турски езици (Лип. 1883): алт. кѳс (око), кирг. кѳз, каз. кѳз, но кѳр, кѳр (виждамъ); кирг. цаткыр (поставямъ) = тар. јаттур. Въ Волжскитѣ диалекти се казва ѹткар и ѹтказ (прѣкарвамъ). До като всички други нарѣчия образуватъ *part. fut.* (или *praes.*) съ оконч. мас, маз, мас, маз, ние намѣрваме въ азербейджанския диалектъ мар, мѣр, напр. гѣчмѣр = кѣчмас, јамар = цатмас (јат-маз). *Phon. der nördl. Türkspr.* 189, § 288.

По-малко убѣдително е назвучно *в* тамъ, гдѣто други турски нарѣчия иматъ простъ вокалъ, въ хипотетичното *веч* = ѹч, *З* = сег. *чув.* висѣе т. (ср. *чув.* ват, жалъка ѳт, вуина, десетъ = он; вут огънь = от (*якут.* уот) и др.³⁾

¹⁾ Ср. особ. Böhtlingk, Die Sprache der Jakuten.

²⁾ „Die meisten Turk-Dialecte zeigen deutliche Spuren des Ueberganges der vorderlingualen Spirante *z* (z) in *г*.“ Многобройни примѣри *як.* у *Vámbéry* Wb. 20, 56, 57, 147, 173, 176, 185: *чаг.* бор, близникъвъ, сивъ и пр., осм. боз id, алт. лоро, койб. бора (р. 206); *чаг.* — казмак, *як.* кор, коная ровъ, койб. — карагаски карербен, изтърквамъ (р. 20); *уйг.* ѹзе, дое, горъ, и брѹ, бри, *чаг.* бр, алт. бѣре; койб. кар. ѹри (р. 56); *чаг.* узак, широко, id. осм. каз. гурун, *як.* орон, *чаг.* ур (р. 57); *чаг.* сирмак, сѹрмек, сизмек алт. сѹр, осм. чизмек, сизмак (р. 147); *уйг.* тери, терк, *чаг.* тез, тиз (р. 173); *уйг.* тор, прахъ, *чаг.* тоз id. (р. 176) и пр.

³⁾ Radloff, Phon. II. 138, § 189.